

РОЗДІЛ 5

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.5:332.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/3-93-18>

Грідін О. В.

Державний біотехнологічний університет

РИНОК ПРАЦІ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Стаття присвячена дослідженню стану, встановленню тенденцій та окресленню пріоритетних напрямків розвитку ринку праці на регіональному рівні з метою забезпечення соціально-економічної безпеки держави та її регіонів. Встановлено, що забезпечення високого рівня соціально-економічної безпеки регіону потребує обов'язкового врахування базових елементів розвитку регіональної політики держави. Обґрунтовано твердження, що у формуванні соціально-економічної безпеки держави у цілому та кожного з її регіонів стратегічне значення має стабільно функціонуючий, збалансований, надійно захищений від внутрішніх руйнівних явищ та процесів, а також зовнішніх загроз ринок праці. Доведено, що в сучасних кризових умовах економіки та трансформації соціально-трудова відносин вкрай важливим є визначення стратегічних пріоритетів розвитку ринку праці. Встановлено, що наявні суттєві відмінності регіональних ринків праці в Україні зумовлені нерівномірністю соціально-економічного розвитку її регіонів, зокрема масштабами існуючого ресурсного потенціалу та можливостями ефективного його використання. Проведено комплексний аналіз стану, визначено загальні тенденції та окреслені стратегічні напрями розвитку ринку праці України.

Ключові слова: соціально-економічна безпека, ринок праці, робоча сила, безробіття, зайнятість.

Постановка проблеми. Важке соціально-економічне становище країни посилене активізацією російсько-української війни у поєднанні з глибокою демографічною кризою призвели до безпрецедентних масштабів внутрішньої та зовнішньої міграції населення нашої країни, зокрема й економічно-активної його частини, а також сприяли суттєвій деформації сфери зайнятості в усіх її регіонах. Структурні зрушення в економіці під впливом негативних наслідків воєнних дій, на сучасному етапі розвитку, призводять до виникнення вкрай тривожних трансформацій національного ринку праці. Це виявляється у зростанні масштабів загального та довгострокового безробіття і, як наслідок, неефективного використання трудового потенціалу країни, неухильного зменшення обсягів робочої сили, зниження рівня продуктивності та якості суспільної праці, погіршення умов зайнятості та безпеки праці, поширення практики неформальної зайнятості та зростання рівня молодіжного безробіття, зниження рівня реальних доходів населення, зростання соціальної напруженості в країні, призводить до суттєвих регіональних диспропорцій тощо [3, с. 55; 15, с. 168–169]. Безумовно, процес забезпечення соціально-економічної безпеки держави має базуватися та реалізовуватися на основі та через врахування й дотримання безпеки окремих її регіонів у їх тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. Внаслідок того, що загрози соціально-економічній безпеці держави у цілому формуються саме в її регіонах, відповідно, й дослідження, власне, територіального аспекту соціально-економічної безпеки дають змогу визначити ключові проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки держави загалом [4, с. 54].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження проблематики розвитку ринку праці України у контексті забезпечення соціально-економічної безпеки постійно знахо-

дять своє відображення у наукових працях багатьох вчених. Зокрема, вивченням даного питання ґрунтовно займаються: Бондар Ю.А. [2], Бондаревська К.В. [3], Бондаревська О.М. [4], Даниленко В.І. [7], Дядик Т.В. [7], Капінос Г.І. [10], Клим'юк Ю.Ю. [15], Ларіонова К.Л. [10], Міщук В.А. [12], Олійник О.О. [12], Осіпова Л.В. [13], Рубан В.М. [2], Сак Т.В. [14], Скаковська С.С. [15] та багато інших науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У той же час, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених вказаній проблематиці, дослідження сучасного стану та встановлення тенденцій розвитку ринку праці на регіональному рівні потребує подальшого детального вивчення, що дасть змогу в сучасних надскладних умовах війни, сформувати дієву регіональну політику у сфері зайнятості населення та визначити пріоритетні напрями розвитку ринку праці з урахуванням особливостей та потенціалу кожного окремого регіону.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз стану, встановлення тенденцій та окреслення пріоритетних напрямків розвитку ринку праці на регіональному рівні з метою забезпечення соціально-економічної безпеки країни та її регіонів.

Виклад основного матеріалу. Проблема забезпечення належного рівня соціально-економічної безпеки країни та її регіонів є багатоаспектною та надскладною, що знаходиться під впливом постійних загроз, викликів і ризиків. Відповідно до цього, вивчення даної проблеми доцільно розпочати із встановлення основних складових елементів соціально-економічної безпеки країни, що складається з [14, с. 338]:

1) макроекономічної безпеки – такого стану національної економіки, за якого досягається збалансування макроекономічних параметрів;

2) зовнішньоекономічної безпеки – такого стану відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішньоекономічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економічної системи;

3) інноваційно-інвестиційної безпеки – такого рівня внутрішніх та зовнішніх інвестицій (за умови оптимального їх поєднання), які спроможні забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку за належного рівня фінансування науково-технічної сфери, створення відповідної інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів;

4) соціальної безпеки – такого стану усебічного розвитку держави та її регіонів, за якого забезпечується відповідний рівень та якість життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз;

5) демографічної безпеки – такого стану захищеності держави, суспільства та ринку праці від демографічних загроз, за якого забезпечується розвиток держави з урахуванням сукупності збалансованих демографічних інтересів держави, суспільства й кожного окремого громадянина;

6) продовольчої безпеки – такого рівня продовольчого забезпечення населення, що гарантує соціально-економічну та суспільно-політичну стабільність, динамічний та якісний розвиток суспільства, сім'ї, окремої особи, а також сталий економічний розвиток держави та її окремих регіонів;

7) фінансової безпеки – такого стану бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування та динамічне зростання національної економічної системи;

8) науково-технічної та техніко-технологічної безпеки – такого стану науково-технічного, техніко-технологічного, інтелектуального та виробничого потенціалів держави, у їх безпосередньому взаємозв'язку, що забезпечують динамічний розвиток усіх сфер національної економіки на рівні, достатньому для досягнення та підтримки конкурентоспроможності вітчизняної продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, а також гарантує загальнодержавну незалежність, головним чином, за рахунок власних інтелектуальних та технологічних ресурсів;

9) енергетичної безпеки – такого стану економіки, який забезпечує захищеність національних інтересів в енергетичній сфері від наявних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, дає змогу задовольняти реальні потреби в паливно-енергетичних ресурсах для забезпечення життєдіяльності населення та надійного функціонування усіх сфер національної економіки в режимах звичайного, надзвичайного та воєнного стану.

При цьому, забезпечення соціально-економічної безпеки регіонів України реалізується через [4; 6]: гарантування максимально повного та усебічного їх захисту та посилення ресурсного потенціалу; створення необхідних передумов для збереження та розвитку відповідних регіональних структур; постійне підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів як на внутрішніх, так і на світових ринках; впровадження механізмів внутрішньої та зовнішньої захищеності від дестабілізуючих впливів; створення умов для постійного відтворення суспільних процесів.

Відзначимо, що забезпечення високого рівня соціально-економічної безпеки кожного регіону вимагає обов'язкового врахування основних елементів, що покладено в основу розвитку регіональної політики держави, а саме [4; 6]: рівня економічної незалежності (автономності) регіону, що носить опосередкований характер через його соціально-економічну та суспільно-політичну залежність від центральних органів влади, що означає можливість контролю регіональної влади за власними ресурсами, досягнення такого рівня виробництва, ефективності та якості отримуваної продукції, що забезпечує її конкурентоспроможність та дозволяє брати участь у міжрегіональній та міжнародній торгівлі, коопераційних зв'язках та обміні науково-технічними досягненнями; стабільність та стійкість регіональної економіки, що передбачають захист усіх форм власності, створення сприятливих умов та надання базових гарантій для здійснення підприємницької діяльності, запобігання прояву деструктивних процесів, спроможних дестабілізувати ситуацію в економіці; здатність до саморозвитку та прогресу – створення сприятливих умов для залучення інвестицій та інновацій, постійна модернізація виробництва, підвищення професійного, освітнього та культурного рівня працівників тощо.

Відмітимо, що у формуванні соціально-економічної безпеки держави у цілому та кожного з її регіонів зокрема без перебільшення стратегічне значення має стабільно функціонуючий, збалансований, надійно захищений від внутрішніх руйнівних процесів та явищ, а також зовнішніх загроз ринок праці. При цьому, на ринку праці, особливо в сучасних кризових динамічних умовах пертурбацій в економічному середовищі та трансформації соціально-трудова відносин, вкрай важливим є визначення стратегічних пріоритетів його розвитку. Зокрема, ряд експертів пропонують особливо пильну увагу звернути на наступні пріоритетні напрями забезпечення соціально-економічної безпеки, а саме [3, с. 68; 6, с. 65]:

- усебічне сприяння створенню нових робочих місць та можливостей зайнятості для населення за рахунок комплексного системного розвитку національної економіки та подолання наслідків економічної кризи;

- реформування системи оплати праці та зниження диференціації доходів з урахуванням принципу рівності та соціальної справедливості з метою підвищення рівня трудових доходів, тривалості та якості життя населення;

- створення умов, що забезпечать поступову детінізацію ринку праці і, як наслідок, формалізацію соціально-трудова відносин;

- врегулювання на законодавчому рівні проблеми нестандартних форм зайнятості населення;

- створення необхідних передумов для розвитку інтелектуального потенціалу;

- стимулювання зайнятості та вирішення проблеми зростання рівня безробіття, особливо серед молоді;

- розвиток освітньої сфери та забезпечення її відповідності сучасним потребам ринку праці, зокрема й у контексті співпраці сфер освіти та бізнесу;

- розвиток підприємництва та стимулювання підприємницької ініціативи населення;

- розробка та впровадження на загальнодержавному та регіональному рівнях програм зниження масштабів трудової міграції;

- сприяння соціальному захисту працівників та забезпечення соціальних гарантій;

– удосконалення законодавчого регулювання ринку праці;

– удосконалення фінансових та податкових механізмів стимулювання розвитку ринку праці (пільгове кредитування, пільгове оподаткування тощо);

– покращення умов та підвищення безпеки праці;

– формування системи моніторингу та прогнозування тенденцій розвитку ринку праці тощо.

Ринок праці, безперечно, посідає центральне місце серед інших ринків і вкрай жорстко реагує на суттєві негативні соціально-економічні та суспільно-політичні зрушення масовим вивільненням працівників, підвищенням рівня тінізації національної економіки та зростанням загального рівня безробіття [10, с. 100; 13, с. 104–105]. Даний ринок є вкрай складним і, без сумніву, базовим елементом сучасної ринкової економіки, який покликаний забезпечувати раціональну структуру зайнятості, сприяти максимально повному відтворенню робочої сили, що відповідає існуючим вимогам матеріального і нематеріального виробництва, активізувати мобільність робочої сили в межах країни тощо. Основною функцією ринку праці в регіональному аспекті є перерозподіл робочої сили між регіонами, сферами виробництва та видами економічної діяльності з метою забезпечення робочими місцями економічно активного населення. Наявні суттєві відмінності регіональних ринків праці в Україні зумовлені нерівномірністю соціально-економічного розвитку її регіонів, зокрема масштабами існуючого ресурсного потенціалу й можливостями ефективного його використання, що, у свою чергу, формує різні перспективи щодо врегулювання попиту та пропозиції робочої сили, а також регіональні диспропорції за показниками безробіття [7, с. 147–148; 13, с. 104].

В сучасних умовах функціонування ринку праці України, які характеризуються значним впливом не лише внутрішніх, а й зовнішніх чинників, важливим аспектом формування соціально-економічної безпеки на віддалену перспективу є прогнозування майбутніх тенденцій та динаміки ситуації, що визначатиме напрям соціально-економічного розвитку України, зокрема у питаннях праці й зайнятості.

Так, серед тенденцій, що здійснюють позитивний вплив на розвиток ринку праці та стан його соціально-економічної безпеки, можна виділити: появу сучасних професій та диверсифікацію зайнятості; розвиток нестандартних форм зайнятості та самозайнятості населення; розвиток підприємницької діяльності; розповсюдження дуальної та неформальної освіти; підвищення рівня мобільності працездатного населення; посилення міжнародного співробітництва на ринку праці; зростання реальної заробітної плати та мінімальних соціальних стандартів тощо. У той же час спостерігається значна кількість негативних тенденцій, серед яких: посилення професійно-кваліфікаційних диспропорцій на ринку праці; загострення економічної кризи; масштабне зростання безробіття; високий рівень міграції; демографічна криза; низький рівень соціального захисту вразливих верств населення; зниження рівня та якості життя населення; висока плинність кадрів; збереження значної тінізації заробітної плати; зняття якості трудового потенціалу тощо [2, с. 154; 3, с. 69].

З метою забезпечення високого рівня соціально-економічної безпеки України та її регіонів необхідно провести комплексний аналіз стану, визначити загальні тенденції та окреслити стратегічні напрями розвитку ринку праці. Дослі-

дження вітчизняного ринку праці проводилося нами відповідно до методології МОП, за даними Державної служби статистики України [8]. Проведений аналіз динаміки основних показників ринку праці у період з 2015-го по 2021-й рік (рис. 1) виявив, що за цей час у країні відбулося загальне скорочення чисельності робочої сили у працездатному віці з 17396,0 тис. осіб у 2015-му році до 16666,8 тис. осіб у 2021-му або на 4,19%. Зазначимо, що вказане зниження не було постійним впродовж цього проміжку часу. Так, зокрема, у 2018-му та 2019-му роках спостерігалися незначні прирости даного показника по відношенню до попередніх періодів, відповідно на 0,6% та 0,49%. Проте, у цілому динаміка залишається, на жаль, негативною. Подібною є ситуація з чисельністю зайнятого населення у працездатному віці. Так, чисельність цієї категорії населення України скоротилась за цей час на 4,98% або на 784,7 тис. осіб. Аналогічно до ситуації з чисельністю робочої сили зростання відмічалось лише у 2018-му та 2019-му роках. Відзначимо, що чисельність офіційно безробітного населення у працездатному віці (за методологією МОП) за цей же проміжок часу майже постійно зростала (за винятком 2018-го та 2019-го років) сягнувши відмітки у 1709,5 тис. осіб у 2021-му році, що становить 10,26% від чисельності робочої сили та 11,43% від зайнятого населення. Ці показники 2015-го року були на рівні відповідно 9,51% та 10,51%, що свідчить про вкрай негативну їх загальну динаміку.

З метою формування загального уявлення про ситуацію на ринку праці в регіонах, на основі отриманої інформації про основний стан та загальну динаміку у цілому по країні, проаналізуємо його за основними показниками безпосередньо перед початком широкомасштабних воєнних дій, а саме у 2021 році (рис. 2). Отже, аналізуючи чисельність та рівень залучення населення до складу робочої сили за регіонами України необхідно відзначити, що найбільшою чисельністю робочої сили як у віці 15-70 років, так і у працездатному віці була в наступних областях: Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська та у м. Києві. Найнижчою у Волинській, Кіровоградській, Луганській та Чернівецькій областях. Щодо рівня залучення до складу робочої сили, то, як ми можемо бачити, для категорії населення у віці 15-70 років вказаний рівень знаходиться у діапазоні від 55,5% до 66,4%, а для населення працездатного віку – від 64,5% до 80,2% з найнижчими показниками у Волинській та найвищими у Луганській області. На жаль, діапазон є вельми значними і сягають понад 10%.

Цілком очевидно, що подібною до попередньої є ситуація і з чисельністю зайнятого населення (рис. 3). Серед регіонів відмічаються ті ж самі лідери та аутсайди. У той же час по рівню зайнятості картина дещо інша. Найнижчий рівень, як і у попередньому випадку, у Волинській області, де рівень зайнятості у віці 15-70 років становив лише 45,8%, а у працездатному віці – 56,1%. У той же час першість за рівнем зайнятості у віці 15-70 років належить Києву (61,6%), а на другому місці з результатом 59,3% перебуває Харківська область. При цьому ситуація з рівнем зайнятості населення у працездатному віці є полярною, тобто на першому місці Харківська область, а на другому Київ з показниками 70,4% та 69,7% відповідно.

І, нарешті, аналізуючи чисельність безробітного населення (за методологією МОП) та рівень безробіття за регіонами у 2021 році (рис. 4) необ-

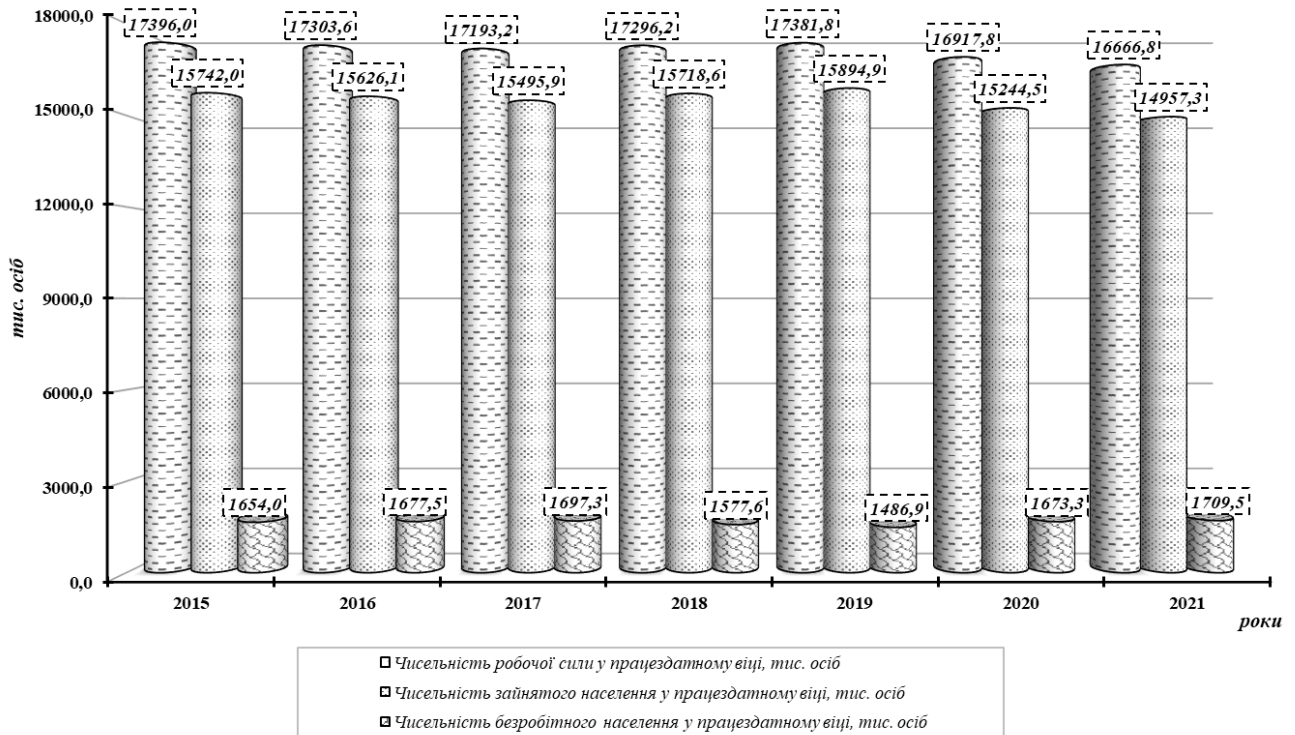

Рис. 1. Динаміка основних показників ринку праці України у 2015–2021 роках

Примітка: без урахування АР Крим, м. Севастополя та окремих територій у Донецькій та Луганській областях
Джерело: побудовано автором за даними [8]

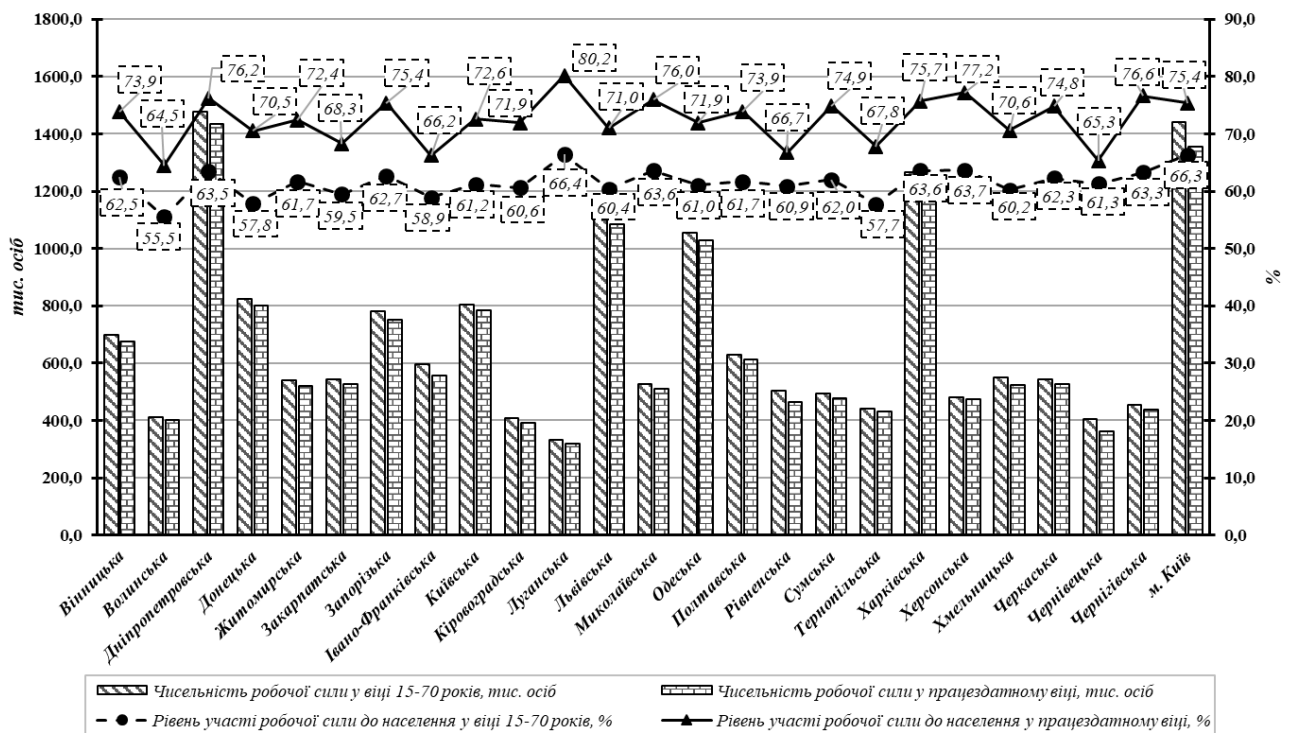

Рис. 2. Чисельність та рівень залучення населення до складу робочої сили за регіонами України у 2021 році

Примітка: без урахування АР Крим, м. Севастополя та окремих територій у Донецькій та Луганській областях
Джерело: побудовано автором за даними [8]

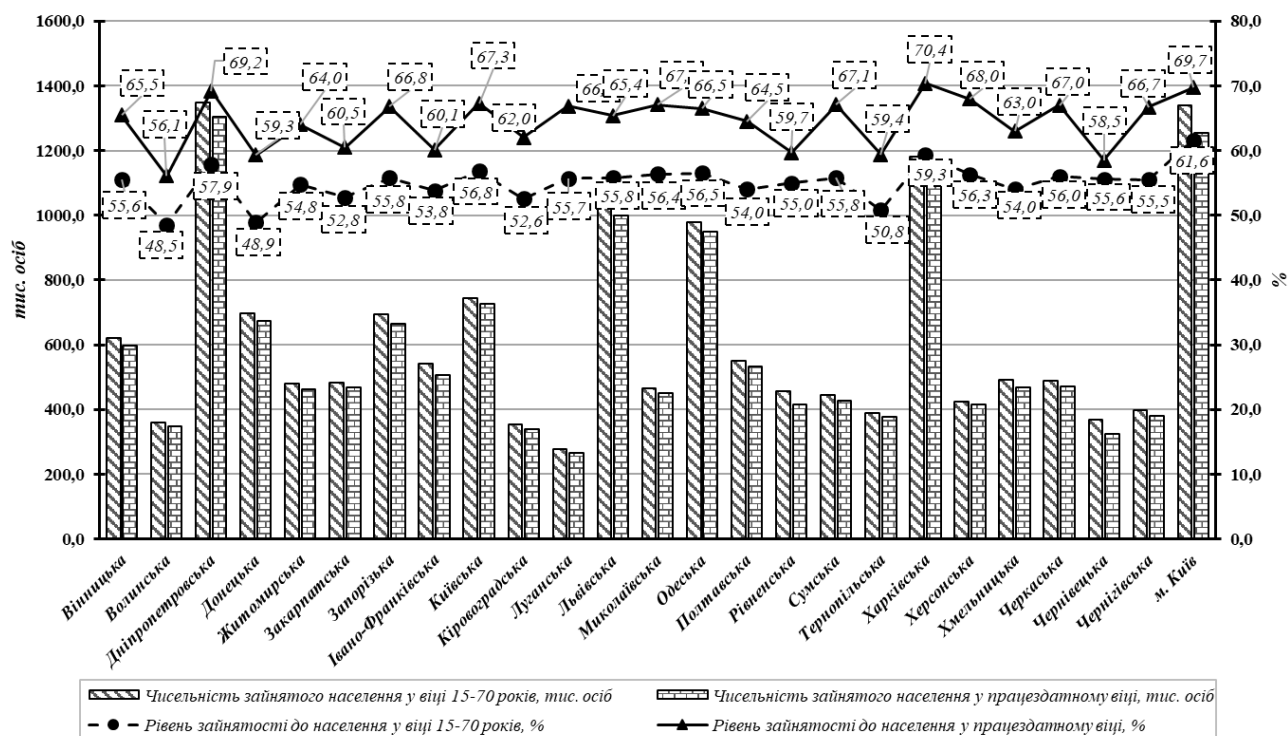

Рис. 3. Чисельність зайнятого населення та рівень зайнятості за регіонами України у 2021 році

Примітка: без урахування АР Крим, м. Севастополя та окремих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: побудовано автором за даними [8]

хідно звернути увагу на те, що в Дніпропетровській області чисельність безробітного населення як у віці 15-70 років, так і у працездатному віці була найбільшою. Така ситуація є цілком очевидною, оскільки Дніпропетровщина, як ми вже зазначали вище, є лідером за чисельність робочої сили в Україні. Найнижчий же рівень безробіття зафіксовано в Чернівецькій області. У той же час ситуація з безробіттям по регіонах має суттєві відмінності. Так найнижчий його рівень у працездатному віці становив 6,9% у Харківській області. В межах 7-8% знаходився у Київській (7,3%), Львівській (7,9%), Одеській областях (7,5%) та м. Києві (7,5%). Кількість областей, рівень безробіття у яких становив понад 10% становило 18, з них у двох областях Донецькій та Луганській він сягнув 15,9% та 16,7% відповідно.

Підкреслимо, що безробіття є невід’ємною складовою ринкової економіки, одним з найбільш негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції. Безробіття належить до основних макроекономічних проблем країни, яку формують такі чинники [5; 12, с. 223–224]: структурні зрушення та спад національної економіки; сповільнення темпів економічного зростання; недостатній рівень сукупного попиту; інфляційні процеси; зниження рівня реальних доходів населення; сезонні коливання у попиті на робочу силу тощо.

Щодо поточної ситуації на ринку праці. За результатами проведеного дослідження, через війну близько 3/4 компаній готують певні зміни щодо наявного персоналу, 16% – планують тимчасове припинення виплати бонусів і премій, 13% – не виключають певних скорочень персоналу, 11% – зниження рівня оплати праці та 2% – готують звільнення працівників [9]. Не зважаючи на певну

стабілізацію ситуації та поступове відновлення національної економіки більшість підприємств продовжують скорочення персоналу, оптимізуючи фонд оплати праці і готуючись до можливого погіршення ситуації. Наразі рівень зайнятості, попри поступове поліпшення ситуації, у середньому на 25% нижчий ніж він був станом на 24 лютого поточного року [16]. При цьому найбільше скорочення персоналу спостерігається в наступних сферах: логістиці та транспортних вантажоперевезеннях – 80%; медицині та фармацевтиці – 71%; туризмі, готельно-ресторанному бізнесі – 66%; маркетингу, рекламі та PR – 60%; роздрібній й гуртовій торгівлі – 58% [11]. Також, серед змін, які вже відбуваються або заплановані в організаціях найближчим часом були визначені наступні: оптимізація бізнес напрямів (23%), переміщення (16%), реорганізація (12%), оголошення простою (10%), призупинення діяльності на невизначений період (8%), закриття філій та відділень (7%) [9].

Щодо оплати праці, то ситуація на сьогодні є наступною. Падіння рівня оплати праці у приватному секторі, головним чином унаслідок скорочення попиту, вже становило в межах 25-50% у порівнянні з довоєнним часом. Проте в окремих секторах економіки, зокрема в аграрному, ІТ та деяких інших, здебільшого вдалося зберегти оплату праці на довоєнному рівні або навіть децю її підвищити. Порівняно кращою ситуація поки що залишається в бюджетному секторі. Тут частину персоналу вимушено відправили у простій з виплатою 2/3 заробітної плати, але масових звільнень поки що вдалося уникнути [16].

Наразі на ринку праці пропонується близько 30% вакансій від довоєнного рівня. Однак, обнадійливим є поступове зростання ринку (щотижня в межах 3-6%), хоча перспективи збереження

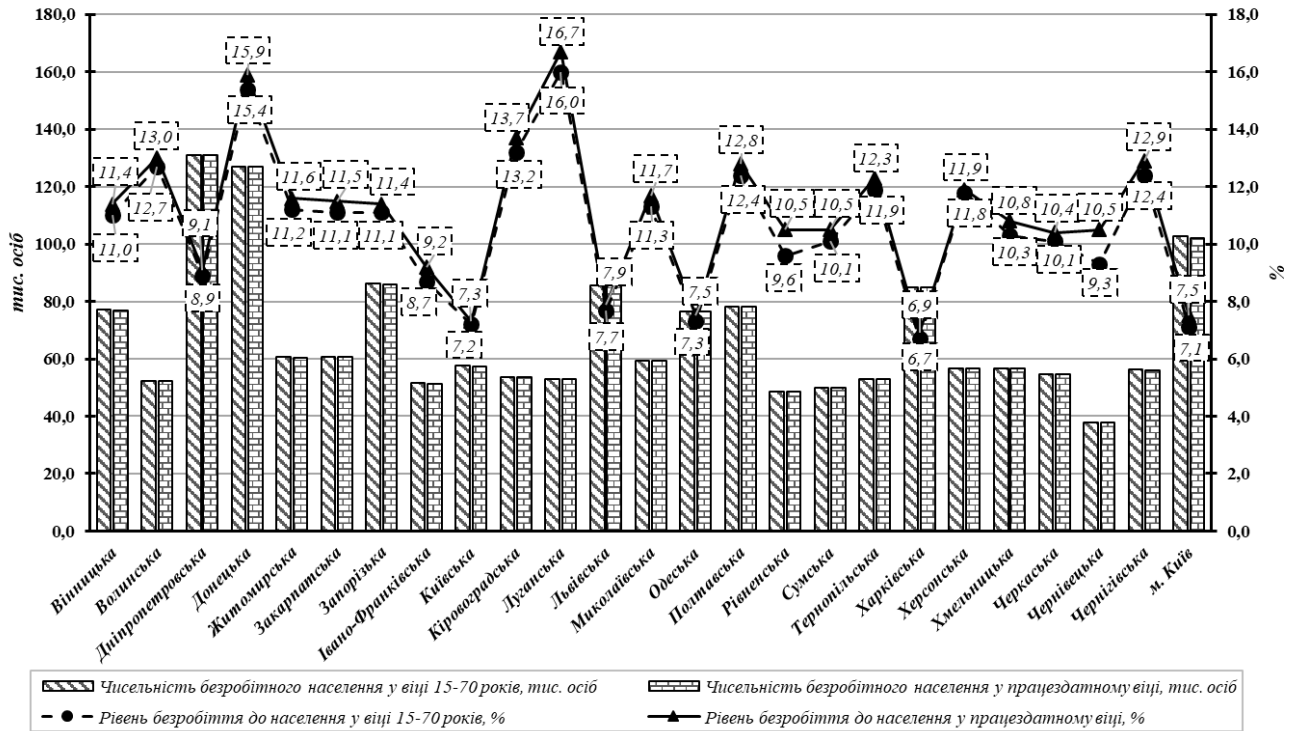

Рис. 4. Чисельність безробітного населення (за методологією МОП) та рівень безробіття за регіонами України у 2021 році

Примітка: без урахування АР Крим, м. Севастополя та окремих територій у Донецькій та Луганській областях

Джерело: побудовано автором за даними [8]

такої динаміки у подальшому не надто оптимістичні. Лідерами за кількістю вакансій на сьогодні є Київ, Львів, Дніпро, Одеса, Вінниця. Тут зосереджено близько 67% вакансій від загальної їх кількості. Найбільш динамічно кількість вакансій збільшується в столиці, найпопулярнішими з яких є ІТ, виробництво та продажі [1; 11].

За оцінкою експертів [9; 11; 16], у найближчому майбутньому кризові явища тією чи іншою мірою торкнуться усіх без винятку секторів національної економіки. Бізнес буде вимушений активізувати внутрішні трансформаційні процеси, щоб вижити та адаптуватися до поточних реалій. Це зміни у штаті працівників, зарплатах, бізнес-процесах тощо. У другому півріччі 2022 року скорочення, цілком очевидно, продовжаться. Зарплати залишаться, найімовірніше, без змін або в окремих секторах економіки якщо й зростуть, то несуттєво. Наразі, для стабілізації ситуації, вкрай важливим є завершення активної фази війни. Лише у такому випадку є перспективи стабілізації та поступового відновлення споживчого попиту, національної економіки та ринку праці. Якщо ж війна буде

затяжною та виснажливою, з високою ймовірністю запустяться вкрай негативні сценарії розвитку економіки, до яких потрібно бути готовими вже зараз.

Висновки і пропозиції. Без перебільшення катастрофічні наслідки широкомасштабної війни вкрай негативно впливають на рівень зайнятості населення України у цілому та її регіонів зокрема. При цьому, ситуація в усіх регіонах, наразі, є вельми складною, оскільки внутрішня майже одномоментна міграція такої чисельності населення призвела до різкого зниження економічної активності в одних регіонах, створивши там дефіцит робочої сили, та підвищення пропозиції робочої сили в інших, які, здебільшого, виявилися неготові задовольнити її негайно. Отже, відсутність у поточний час, внаслідок цілком об'єктивних причин, реальних перспектив щодо зниження темпів трудової міграції і одночасного створення нових робочих місць в окремих регіонах, є чи не найголовнішим чинником значного посилення дисбалансу ринку праці, розвиток якого є однією з вагомих детермінант забезпечення конкурентоспроможності національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Бойко І. «15-20 кандидатів на місце»: в Україні розповіли про ситуацію на ринку праці. URL: <https://www.unian.ua/society/zbilshuyetsya-kilkist-vakansiy-v-ukrajini-rozprovili-pro-situaciyu-na-rinku-praci-novini-ukrajini-11877909.html> (дата звернення: 05.09.2022).
2. Бондар Ю.А., Рубан В.М. Вплив трудової міграції на національний ринок праці. *Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки*. 2021. Вип. 16. С. 141–161.
3. Бондаревська К.В. Ключові загрози та перспективи підтримки соціальної безпеки на ринку праці України. *Економіка і організація управління*. 2021. Вип. 3. С. 55–72.
4. Бондаревська О.М. Економічна безпека регіонів у системі економічної безпеки держави. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 24(2). С. 54–57.
5. Грідін О.В. Актуальні проблеми, сучасні тенденції та основні напрями подолання безробіття в Україні. *Електронний журнал «Економіка та суспільство»*. 2022. Вип. 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-40> URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1296/1250>

6. Грідін О.В. Сучасний стан та основні проблеми фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні. *Вісник Одеського національного університету: Економіка*. 2022. Том 27. Випуск 2 (92). С. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-92-10> URL: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2022_27_2/12.pdf
7. Даниленко В.І., Дядик Т.В. Тенденції розвитку ринку праці Полтавського регіону. *Економіка і організація управління*. 2021. Вип. 3. С. 147–155.
8. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.09.2022).
9. Дослідження ринку праці під час війни: які нюанси? URL: <https://news.dtki.ua/labor/labor-relations/76436-doslidzhennya-rinku-praci-ukrayini-pid-chas-viini-yaki-nyuansi> (дата звернення: 05.09.2022).
10. Капінос Г.І., Ларіонова К.Л. Стан і перспективи розвитку ринку праці в умовах трансформації суспільства та економіки України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 1. С. 99–107.
11. Огляд ринку праці. Що відбувається з роботою в Україні під час війни? URL: <https://forbes.ua/company/oglyad-rinku-pratsi-shcho-vidbuvaetsya-z-robotoyu-v-ukraini-pid-chas-viyni-19072022-7243> (дата звернення: 05.09.2022).
12. Олійник О.О., Міщук В.А. Аналітика ринку праці України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2021. Вип. 4. С. 220–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgr_ekon_2021_4_20
13. Осіпова Л.В. Загострення проблем ринку праці в умовах глобалізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 1. С. 104–110.
14. Сак Т.В. Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції. *Інноваційна економіка*. 2013. № 6. С. 336–340.
15. Скаковська С.С., Клим'юк Ю.Ю. Ринок праці України під час карантину. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2021. Вип. 1. С. 168–177.
16. Що відбувається на ринку праці в Україні: основні тенденції. URL: <https://texty.org.ua/fragments/106893/sho-vidbuvaetsya-na-rynku-praci-v-ukrayini-osnovni-tendenciyi/> (дата звернення: 05.09.2022).

References:

1. Boyko I. (2022) "15-20 kandydativ na mistse": v Ukraini rozpovili pro sytuatsiyu na rynku pratsi ["15-20 candidates for a place": in Ukraine they talked about the situation on the labor market]. Available at: <https://www.unian.ua/society/zbilshuyetsya-kilkist-vakansiy-v-ukrajini-rozpovili-pro-situatsiyu-na-rinku-praci-novini-ukrajini-11877909.html> (accessed 05 September 2022). (in Ukrainian)
2. Bondar Yu.A., & Ruban V.M. (2021) Vplyv trudovoyi mihratsiyi na natsional'nyy rynek pratsi [The impact of labor migration on the national labor market]. *Bulletin of postgraduate education. Series: Social and behavioral sciences*, issue 16, pp. 141–161. (in Ukrainian)
3. Bondarevs'ka K.V. (2021) Klyuchovi zahrozy ta perspektyvy pidtrymky sotsial'noyi bezpeky na rynku pratsi Ukrainy [Key threats and prospects of social security support in the labor market of Ukraine]. *Economics and management organization*, issue 3, pp. 55–72. (in Ukrainian)
4. Bondarevs'ka O.M. (2017) Ekonomichna bezpeka rehioniv u systemi ekonomichnoyi bezpeky derzhavy [Economic security of regions in the system of economic security of the state]. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University*, issue 24(2), pp. 54–57. (in Ukrainian)
5. Hridin O.V. (2022) Aktual'ni problemy, suchasni tendentsiyi ta osnovni napryamy podolannya bezrobittya v Ukraini [Actual problems, modern trends and main directions of overcoming unemployment in Ukraine]. *Electronic journal "Economy and Society"*, issue 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-40> Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1296/1250> (in Ukrainian)
6. Hridin O.V. (2022) Suchasnyy stan ta osnovni problemy finansovoho zabezpechennya sotsial'noho zakhystu naselenya v Ukraini [The current state and main problems of financial provision of social protection of the population in Ukraine]. *Bulletin of Odessa National University: Economics*, vol. 27, issue 2 (92), pp. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-92-10> Available at: http://visnyk-onu.od.ua/journal/2022_27_2/12.pdf (in Ukrainian)
7. Danylenko V.I., & Dyadyk T.V. (2021) Tendentsiyi rozvytku rynku pratsi Poltavs'koho rehionu [Trends in the development of the labor market of the Poltava region]. *Economics and management organization*, issue 3, pp. 147–155. (in Ukrainian)
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2022). Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 05 September 2022). (in Ukrainian)
9. Doslidzhennya rynku pratsi pid chas viyny: yaki nyuansy? [Studying the labor market during the war: what are the nuances?]. Available at: <https://news.dtki.ua/labor/labor-relations/76436-doslidzhennya-rinku-praci-ukrayini-pid-chas-viini-yaki-nyuansi> (accessed 05 September 2022). (in Ukrainian)
10. Kapinos H.I., & Larionova K.L. (2022) Stan i perspektyvy rozvytku rynku pratsi v umovakh transformatsiyi suspil'stva ta ekonomiky Ukrainy [The state and prospects of the development of the labor market in the conditions of the transformation of society and the economy of Ukraine]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, no. 1, pp. 99–107. (in Ukrainian)
11. Ohlyad rynku pratsi. Shcho vidbuvaet'sya z robotoyu v Ukraini pid chas viyny? [Overview of the labor market. What happens to work in Ukraine during the war?]. Available at: <https://forbes.ua/company/oglyad-rinku-pratsi-shcho-vidbuvaetsya-z-robotoyu-v-ukraini-pid-chas-viyni-19072022-7243> (accessed 05 September 2022). (in Ukrainian)
12. Oliyuk O.O., & Mishchuk V.A. (2021) Analitika rynku pratsi Ukrainy [Analysis of the labor market of Ukraine]. *Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management. Economic sciences*, issue 4, pp. 220–229. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnuvgr_ekon_2021_4_20 (in Ukrainian)
13. Osipova L.V. (2021). Zahostrennya problem rynku pratsi v umovakh hlobalizatsiyi [Aggravation of the problems of the labor market in the conditions of globalization]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, no. 1, pp. 104–110. (in Ukrainian)
14. Sak T.V. (2013) Ekonomichna bezpeka Ukrainy: ponyattya, struktura, osnovni tendentsiyi [Economic security of Ukraine: concept, structure, main trends]. *Innovative economy*, no. 6, pp. 336–340. (in Ukrainian)
15. Skakovs'ka S.S., & Klym'yuk Yu.Yu. (2021) Rynek pratsi Ukrainy pid chas karantynu [The labor market of Ukraine during the quarantine]. *Bulletin of the National University of Water Management and Nature Management. Economic sciences*, issue 1, pp. 168–177. (in Ukrainian)
16. Shcho vidbuvaet'sya na rynku pratsi v Ukraini: osnovni tendentsiyi [What is happening on the labor market in Ukraine: the main trends]. Available at: <https://texty.org.ua/fragments/106893/sho-vidbuvaetsya-na-rynku-praci-v-ukrayini-osnovni-tendenciyi/> (accessed 05 September 2022). (in Ukrainian)

Hridin Oleksandr

State Biotechnological University

THE LABOR MARKET AS A FUNDAMENTAL BASIS FOR ENSURING THE SOCIO-ECONOMIC SECURITY OF THE STATE AND ITS REGIONS

Summary

The article is devoted to the study of the state, identification of trends and identification of priority directions for the development of the labor market at the regional level in order to ensure the socio-economic security of the state and its regions. It is established that ensuring a high level of socio-economic security of the region requires mandatory consideration of the basic elements of the development of the regional policy of the state. It is proved that the labor market, which is stable, balanced, and reliably protected from internal destructive phenomena and processes, as well as external threats, is of strategic importance in the formation of socio-economic security of the state as a whole and each of its regions. It is proved that in the current crisis conditions of the economy and the transformation of social and labor relations, it is extremely important to determine strategic priorities for the development of the labor market. It is noted that the labor market is extremely complex and, without a doubt, a basic element of the modern economy, which is designed to ensure the formation of a rational employment structure, promote the most complete reproduction of the labor force, activate its mobility, etc. It is established that the existing significant differences in regional labor markets in Ukraine are due to the uneven socio-economic development of its regions, in particular, the scale of the existing resource potential and the possibilities of its effective use. It is established that in the current conditions of functioning of the labor market of Ukraine, an extremely important aspect of the formation of strategic socio-economic security is forecasting future trends and dynamics of the situation, which will determine the direction of socio-economic development of Ukraine, in particular in matters of Labor and employment. A comprehensive analysis of the state is carried out, general trends are identified and strategic directions for the development of the labor market are outlined. It is noted that the catastrophic consequences of a large-scale war have a very negative impact on the level of employment of the population in general and its regions in particular. The lack of real prospects for reducing the rate of labor migration and simultaneously creating new jobs in certain regions is perhaps the main factor in significantly increasing the imbalance of the labor market, the development of which is one of the significant determinants of ensuring the competitiveness of the national economy.

Key words: socio-economic security, labor market, labor force, unemployment, employment.